

A hungarológia hírei

A Társaság szervezeti élete

Kongresszus

II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus

A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszusának 1986. szeptember 1–5. között Ausztria fővárosa, Bécs adott otthont. A tanácskozás megrendezését a bécsi egyetem Finnugor Intézete és az Österreichisches Ost- und Südosteuropa-Institut vállalta.

A kongresszus kezdete előtti napon, augusztus 31-én délután a Finnugor Intézetben tartotta meg a Társaság vezetősége kilencedik végrehajtóbizottsági ülését, melyen a végrehajtó bizottság meghallgatta Rédei Károly beszámolóját a kongresszus előkészítéséről, majd megvitatta és elfogadta a jelölő bizottság elnökének a tisztújításra vonatkozó előterjesztését. Elfogadta a titkárság munkájáról, a Társaság pénzügyi gazdálkodásáról, kiadványairól, folyóiratairól szóló beszámolókat, s döntött a Lotz-érem odaítéléséről.

A II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus védnöke *Franz Vranitzky* osztrák kancellár, *Lázár György*, a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának elnöke, *Heinz Fischer* tudomány- és kutatásügyi miniszter, valamint *Köpeczi Béla* művelődési miniszter volt. A kongresszus színhelye a bécsi egyetem épülete volt, ahol az ünnepélyes megnyitóra szeptember 1-én 1/2 10-kor került sor a nagy díszteremben. A megnyitó ülésen először *Bo Wickman*, a Társaság elnöke üdvözölte a megjelenteket, majd a bécsi egyetem rektora nevében *Richard Plaschka* professzor köszöntötte a kongresszus résztvevőit. A védnökség nevében *Heinz Fischer* miniszter és *Csehák Judit*, a Magyar Népköztársaság minisztertanácsának elnökhelyettese mondott üdvözlő szavakat, s méltatta a nemzetközi tudományos tanácskozás jelentőségét. A tanácskozást *Franz Vranitzky* szövetségi kancellár nyitotta meg, majd *Rédei Károly*, a kongresszus előkészítő és szervezőbizottságának elnöke tartotta meg megnyitó előadását.

A tudományos program ez alkalommal egy főtéma – A magyar nyelv, irodalom, történelem és néprajz a Duna-völgyi népek kultúrájával kölcsönhatásban, különös tekintettel a 18–19. és a 19–20. század fordulójára – köré szerveződött, mely interdiszciplináris jellege és gazdag kapcsolattörténeti vonatkozásai miatt alkalmasnak bizonyult arra, hogy a hungarológusokon kívül az elsősorban nem hungarológiával foglalko-

zó, de a Duna-völgyi népek kulturális kapcsolatrendszerét kutató szakemberek is részt vegyének a tanácskozáson és ismertessék új kutatási eredményeiket.

Dél előtt 1/2 11-kor plenáris üléssel kezdődött a tudományos program, melyen három, a témát átfogó előadás hangzott el. A világ 22 országából érkezett 360 résztvevő szekcióelőadások keretében vizsgálta, hallgatta, illetve vitatta meg a főtéma különböző szempontok szerinti elemzését. Az előadások hét szekcióban zajlottak, az alábbi témakörök szerint: 1. Művelődési pluralitás a Duna-völgyi népek kultúrájában, különös tekintettel Bécs és a magyar főváros szerepére; 2. Nemzeti kérdés, irodalom, irodalomtudomány; 3. A paraszti polgárosodás kérdései a Duna völgyében. A népi kultúra fellendülése és hanyatlása; 4. A népművészet mint a nemzeti kultúra forrása; 5. A két századforduló irodalmi–művészeti irányzatai; 6. A nyelvtudomány szerepe a nemzeti kultúra fejlődésében; 7. Történelem, kultúra, nyelv.

Az első napon délután megkezdődtek a szekcióelőadások is, 47 kisebb referátum hangzott el.

Hétfőn este a kongresszus tiszteletére *Nagy János*, a Magyar Népköztársaság ausztriai nagykövete fogadást adott a követség épületében.

Szeptember 2-án, kedden délelőtt ismét három plenáris előadást hallgathattak meg az érdeklődők, délután pedig 40 szekcióelőadásra került sor.

A kongresszus második napján Bécs város polgármesteri hivatalának vezetője, *Ingrid Smejkal* a bécsi Városháza Címertermében látta vendégül a kongresszus résztvevőit.

Szeptember 3-án, szerdán egésznapos kiránduláson vehettek részt az érdeklődők, választva Burgenland (Fraknó, Ruszt, Kismarton) vagy Wachau (Krems, Göttweig, Dürnstein, Melk) tartományok történelmi emlékeinek és hangulatos kisvárosainak megtekintése között. A két kiránduláson a tartományok főnökei (Burgenlandban *Theodor Kery*, Wachauban *Siegfried Ludwig*) adtak állófogadást, illetve ebédet a kongresszus résztvevői tiszteletére.

Csütörtökön, szeptember 4-én a délelőtti két főelőadás után az egyes szekciókban délután 43 kisebb referátum hangzott el.

A kongresszus utolsó napján, pénteken délelőtt még mind a hét szekcióban folyt a munka, ekkor újabb 30 előadásra került sor. Délután 3 órakor hangzott el *Berend T. Ivánnak*, a Magyar Tudományos Akadémia elnökének kongresszusi zárszava, s utána kezdődött meg a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság harmadik közgyűlése.

Bo Wickman elnök tolmácsolta a Társaság köszönetét a Magyar Tudományos Akadémiának az anyagi és erkölcsi támogatásért, melyet a Társaságnak nyújt, majd a közgyűlés elfogadta az előterjesztett napirendet.

Először *Kálmán Béla*, a jelölő bizottság elnöke számolt be a tisztújítás előkészítéséről. A jelölő bizottság az előző közgyűlésen elfogadott alapszabály értelmében a beérkezett javaslatok gondos mérlegelésével alakította ki előterjesztését a vezetőség új összetételére és az új tiszteleti tagok megválasztására vonatkozóan. A végrehajtó bizottság – vita és új javaslatok után – a szavazásra bocsátandó új vezetőség összetételét jóváhagyta, s ennek a döntésnek alapján készült el a szavazólista. *Klaniczay Tibor* főtítkárral ismertette a tagsággal a szavazás módját, majd *Bo Wickman* elnök javaslatot tett a szavazatszámlláló bizottság megválasztására: elnöknek *Richard Pražákot*, a bizottság tagjainak *Nicolas Cazelles-t* és *Köszeghy Pétert* ajánlotta. A közgyűlés egyhangúlag el-

fogadta a szavazatszámoló bizottságra tett javaslatot. Ez után – a választás időtartamára – a közgyűlés felfüggesztette munkáját.

A szavazatok számlálásának ideje alatt tartotta meg *Klaniczay Tibor* főtítkári beszámolóját a Társaság és a titkárság utóbbi öt évben végzett munkájáról. Majd *Sivirsky Antal*, a számvizsgáló bizottság elnöke számolt be a pénzügyi gazdálkodásról. A közgyűlés mindkét – e számban közölt – beszámolót elfogadta.

Következő napirendi pontként *Király István*, a Lotz-bizottság elnöke ismertette a vezetőség elé terjesztett javaslatot, a Lotz János-émlékéremmel kitüntetendők névsorát. A vezetőség már előzőleg, most a közgyűlés is egyhangúlag egyetértett a javaslat-
tal. Lotz János-émlékérmel kapott *Faragó József* (Románia) néprajzkutató, *Karlheinz Mack* (Ausztria) történész, *Jean-Luc Moreau* (Franciaország) irodalomtörténész, műfordító, *Pauline Palmeos* (Szovjetunió – Észtország) egyetemi docens és *Albert Tezla* (USA) irodalomtörténész. *Bo Wickman* elnök az egyik kitüntetettnek, a jelenlevő *Karlheinz Mack*nak – a tagság lelkes tapsa közepette – át is adta a díjat.

A III. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus a tervek szerint 1991 augusztusában kerül megrendezésre. Előkészületeiről *Ilia Mihály* számolt be a közgyűlésnek, illetve tolmácsolta Szeged városa és a József Attila Tudományegyetem meghívását. Az előkészítő bizottság és a Társaság vezetősége a harmadik kongresszus témájául a következőt javasolta: A régi és az új peregrináció. Magyarok külföldön – külföldiek Magyarországon. A közgyűlés mind a harmadik kongresszus színhelyére, mind a témára vonatkozó javaslatot elfogadta.

Utolsó napirendi pontként a vezetőségválasztás eredményének közlésére került sor. *Richard Pražák* ismertette a Társaság végrehajtó bizottságának új névsorát:

elnök:	Bo Wickman (Svédország)
alelnökök:	Benkő Loránd (Magyarország)
	Király István (Magyarország)
	Petro Lizanec (Szovjetunió)
	Jean Perrot (Franciaország)
	Rákos Péter (Csehszlovákia)
	Denis Sinor (USA)
főtítkár:	Klaniczay Tibor (Magyarország)
főtítkárhelyettes:	Jankovics József (Magyarország)
vezetőségi tagok:	Balassa Iván (Magyarország)
	Balázs Mihály (Magyarország)
	Bodnár György (Magyarország)
	Bori Imre (Jugoszlávia)
	Gianpiero Cavaglia (Olaszország)
	George F. Cushing (Anglia)
	Czigány Lóránt (Anglia)
	Amedeo Di Francesco (Olaszország)
	Domokos Géza (Románia)
	Hasan Eren (Törökország)
	Faragó József (Románia)
	Futaky István (NSZK)
	Görömbei András (Magyarország)

Jurij Guszev (Szovjetunió)
 Hajdú Péter (Magyarország)
 Ilia Mihály (Magyarország)
 Imre Samu (Magyarország)
 Kálmán Béla (Magyarország)
 Valentin Kelmakov (Szovjetunió)
 Kibédi Varga Áron (Hollandia)
 Paul Kokla (Szovjetunió)
 Kósa László (Magyarország)
 Božidar Kovaček (Jugoszlávia)
 Jean-Luc Moreau (Franciaország)
 Nagy Péter (Magyarország)
 Karl Nehring (NSZK)
 Richard Pražák (Csehszlovákia)
 Rédei Károly (Ausztria)
 Gert Sauer (NDK)
 Jan Šlaski (Lengyelország)
 Michael Sozan (USA)
 Szabó Zoltán (Románia)
 Szabolcsi Miklós (Magyarország)
 Szathmári István (Magyarország)
 Szegedy-Maszák Mihály (Magyarország)
 Viljo Tervonen (Finnország)
 Tokunaga Yasumoto (Japán)
 Karol Tomiš (Csehszlovákia)
 Wolfgang Veenker (NSZK)
 Voigt Vilmos (Magyarország)

számvizsgáló bizottság

elnök:

Sivirsky Antal (Hollandia)

tagok:

B. Lőrinczy Éva (Magyarország)

Andrzej Sieroszewski (Lengyelország)

A közgyűlés a jelölő bizottság javaslatát elfogadva, a magyarságtudomány művelése, oktatása területén kiemelkedő tevékenységet folytató kutatókat a Társaság tiszteleti tagjaivá választotta:

Gunda Béla (Magyarország)

Lukács László (Olaszország)

Klara Majtyinszkaja (Szovjetunió)

Oleg Rosszijanov (Szovjetunió)

Szeli István (Jugoszlávia)

Vargyas Lajos (Magyarország)

Bo Wickman elnök a vezetőség nevében megköszönte a tagságnak a bizalmat, üdvözölte a vezetőség új tagjait. Végül a végrehajtó bizottság és a kongresszus minden résztvevője nevében köszönetét fejezte ki a II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus szervezőinek és rendezőinek, majd a közgyűlést bezárta.

Ny. J.

*Bo Wickmannak, a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság elnökének beszéde
a II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus megnyitó ülésén,
1986. szeptember 1-én*

Hölgyeim és Uraim, Meine Damen und Herren!

A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság elnöksége nevében üdvözlöm a II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus valamennyi résztvevőjét és tisztelettel köszöntöm kongresszusunk illusztris vendégeit, élén a kongresszus védnökségének tagjaival.

Im Namen des Präsidiums der Internationalen Gesellschaft für Ungarische Philologie begrüße ich alle Teilnehmer des II. Internationalen Kongresses für Hungarologie und mit besonderer Hochachtung unsere verehrten Gäste, vor allem die Mitglieder des Ehrenschatzes.

Nagy megtiszteltetés Társaságunk számára, hogy a kongresszus védnökségét a vendéglátó Osztrák Köztársaságnak és a nemzetközi hungarológia anyaországának, a Magyar Népköztársaságnak vezető államférfiai vállalták, s kongresszusunkat megtisztelték jelenlétükkel.

Es ist eine grosse Auszeichnung für unsere Gesellschaft, dass der Ehrenschatz des Kongresses von führenden Staatsmännern unseres Gastgebers, der Republik Österreich und des Mutterlandes der internationalen Hungarologie, der Ungarischen Volksrepublik übernommen wurde, und dass sie den Kongress durch ihre Anwesenheit beehren.

Mit tiefer Hochachtung begrüße ich vor allem den Herrn Bundeskanzler der Republik Österreich, seine Exzellenz dr. Franz Vranitzky, sowie den Herrn Minister für Wissenschaft und Forschung, seine Exzellenz Dr. Heinz Fischer.

Kivételes tisztelettel köszöntöm a magyar kormány, illetve a kongresszus védnökségét vállaló Lázár György miniszterelnök úr képviseletében jelen levő Dr. Csehák Judit öccellenciáját, a Magyar Népköztársaság minisztertanácsa elnökhelyettesét; valamint a Magyar Népköztársaság művelődési miniszterét képviselő Rátkai Ferenc miniszterhelyettes urat.

Zu tiefem Dank verpflichtet sind wir der Universität von Wien die unseren Tagungen Obdach gegeben hat, sowie dem Institut für Finno-Ugristik der Universität Wien und dem Österreichischen Ost- und Südosteuropa-Institut bzw. ihren Leitern, die die mühsame Arbeit der Vorbereitung und der Organisation des Kongresses auf sich genommen haben und dadurch ermöglichten, dass das zweite internationale Treffen der Hungarologen hier in Wien stattfindet.

Szövetségi Kancellár Úr, Miniszterelnökhelyettes Asszony, Hölgyeim és Uraim! Herr Bundeskanzler, Frau stellvertretende Ministerpräsidentin, meine Damen und Herren!

A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaságot az a felismerés hívta életre kilenc év-

vel ezelőtt, hogy a magyar nyelv-, irodalom-, kultúra nemcsak Magyarország, s nemcsak a világ számos országában nagy számban élő magyarok érdeklődésének a tárgya, hanem, ha szerény mértékben is – része lett az emberiség kultúrájának. Ezért más nemzeti civilizációk tudományos vizsgálatához hasonlóan, a hungarológia nemzetközi művelése számára is időszzerű lett megteremteni a szervezeti kereteket. Hogy Társaságunk létrehozásával helyes úton indultunk el, azt csaknem ezer főnyi tagságunk és számos kiadványunk mellett talán leginkább az a tény tanúsítja, hogy a hungarológia művelői Ausztria fővárosában rendezhették meg második kongresszusukat.

Die Internationale Gesellschaft für Ungarische Philologie wurde vor neun Jahren ins Leben gerufen, und zwar nicht nur der Erkenntnis wegen, dass ein reges Interesse für die Probleme der ungarischen Sprache, Literatur und Kultur seitens des Mutterlandes und der in den verschiedenen Ländern der Welt in grosser Anzahl lebenden Ungarn zum Ausdruck kam, sondern auch weil diese Sprache, diese Literatur und die ungarische Kultur einen – wenn auch bescheidenen – Teil des Kulturschatzes der ganzen Menschheit darstellen. Die Zeit ist also reif geworden für die Erschaffung eines organisatorischen Rahmens der internationalen Pflege der Hungarologie, wie es auch bei der wissenschaftlichen Erforschung anderer nationaler Kulturen schon früher der Fall war. Von der Richtigkeit der Gründung der Gesellschaft zeugt nicht nur unsere fast tausendköpfige Mitgliedschaft und zahlreiche Veröffentlichungen, sondern vor allem der Umstand, dass die Hungarologen ihren zweiten Kongress in der österreichischen Hauptstadt organisieren konnten.

Az első nemzetközi hungarológiai kongresszust öt évvel ezelőtt a magyar fővárosban, Budapesten tartottuk, nagy sikerrel. Nem véletlen, hogy a második kongresszus színhelye annak az országnak a fővárosa, mellyel Magyarország sorsa évszázadokon keresztül össze volt kötve. Bécsnek igen fontos szerepe volt a magyar kultúra fejlődésében, főként azokban a periódusokban, melyek kongresszusunk tanácskozásának a tárgyai. Nem feledkezhetünk meg azonban arról sem, hogy Bécs és a magyar kultúra kérdései csak az összes Duna-völgyi nemzet kultúrájának az együttesében érthetőek meg igazán. Vizsgálódásainkat ezért ebben a szélesebb kontextusban kívánjuk folytatni, s ezzel is jelét kívánjuk adni annak a meggyőződésünknek, hogy a hungarológia nem jelentheti a magyar nemzeti kultúra önmagában való, befelé forduló vizsgálatát. A hungarológiát immár nemzetközi tudománynak tartjuk, mely éppen ezáltal remél hozzájárulni az egyetemes emberi, kulturális és művészi értékek megőrzéséhez és jobb megismeréséhez. Örülünk, hogy e nagy cél érdekében a vendégszerető osztrák fővárosban tehetünk meg néhány újabb, szerény lépést.

Die erste internationale Kongress der Hungarologie wurde vor fünf Jahren in der ungarischen Hauptstadt veranstaltet und konnte einen grossen Erfolg verzeichnen. Es ist durchaus kein Zufall, dass der Schauplatz des zweiten Kongresses die Hauptstadt jenes Landes ist, mit dem die Geschichte Ungarns Schicksal Jahrhunderte hindurch verknüpft hat. Wien spielte in der Entwicklung der ungarischen Kultur eine wichtige Rolle, vor allem in jenen Epochen, die den Gegenstand der Diskussionen unseres Kongresses bilden. Es darf aber nicht vergessen werden, dass Wien und die Probleme der ungarischen Kultur nur im Zusammenhang mit den nationalen Kulturen sämtlicher Nationen des Donauraumes richtig verstanden werden können. Darum wollen wir auch unsere Untersuchungen in diesen Kontext einbetten und damit auch unserer Überzeu-

gung Ausdruck geben, dass die Hungarologie keineswegs die auf sich selbst bezogene isolierte Erforschung der ungarischen Kultur bedeutet. Wir betrachten die Hungarologie bereits als einen internationalen Forschungszweig, der zur Bewahrung und zur besseren Erfassung allgemeiner menschlicher, kultureller und künstlerischer Werte beitragen möchte. Es freut uns, dass wir in der gastfreundlichen Hauptstadt Österreichs einige weitere Schritte in Richtung dieses grossen Vorhabens unternehmen können.

Hölgyeim és Uraim, a Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság elnöksége nevében a kongresszus valamennyi résztvevőjének eredményes és sikeres munkát kívánok.

Meine sehr verehrten Damen und Herren, in Namen des Präsidiums der Internationalen Gesellschaft für Ungarische Philologie wünsche ich allen Teilnehmern des Kongresses eine erfolgreiche Arbeit.

Richard Plaschka professzornak

a bécsi egyetem rektora képviselőjében elmondott beszéde

a II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus megnyitó ülésén, 1986. szeptember 1-én

Sehr geehrter Herr Bundeskanzler,
sehr geehrte Frau Ministerpräsident,
meine Herren Minister,
meine Damen und Herren,

Wenn ich Sie hier im Namen der Universität Wien begrüßen darf, dann habe ich dazu zwei besondere Gründe: 1. die gute universitäre Nachbarschaft und die gute universitäre Partnerschaft Wien–Budapest und 2. die Internationalität der Wissenschaft an sich.

ad 1) Die universitäre Partnerschaft. Niemand wird die Realitäten und Unterschiede in der politischen Systemen übersehen, und das soll gar nicht geschehen. Aber niemand wird auch die traditionellen gemeinsamen Entwicklungsakzente in Budapest und Wien übersehen können, die durch wechselseitige Berührungen und Erfahrungen entstanden sind, die gemeinsame Haltungen erzeugt haben und parallele Erwartungs- und Hoffnungsmuster entstehen liessen. Und in solcher Wechselseitigkeit standen in vieler Hinsicht auch die Universitäten. Daher war es natürlich, dass die Universität Wien ein Partnerschaftsabkommen, das uns mit Budapest verbindet, schloss, und wir freuen uns über sein ausgezeichnetes Funktionieren. Und ich denke an die schönen Worte des Budapester Rektors Professor Eörsi, mit dem ich hier im Senatssaal beisammensass, und der unsere Beziehung mit folgenden Worten in einen grösseren Rahmen, in den Rahmen Europas, gestellt hat: „Die beiden Teile Europas müssen sich zueinander bekennen – im Zeichen der Vielfältigkeit und des besseren Verständnisses und um gemeinsam zu überleben.“

ad 2) Die Internationalität. Die Wissenschaft braucht heute mehr denn je die In-Frage-Stellung und Bestätigung, den freien Wettbewerb über Grenzen hinweg. Und mehr noch: Die Internationalität der Wissenschaft ist nicht nur ein Nebenprodukt wissenschaftlichen Handelns, sondern sie ist wissenschaftsimmanent. Und sie nimmt damit

die Universitäten in eine besondere Verantwortung. Und im Sinne dieser Verantwortung, im Sinn der Internationalität haben wir Sie, meine Damen und Herren, gern hier auf dem Boden der Universität aufgenommen. Zweifellos haben die in Ihrem Thema enthaltenen Fächer und Fachrichtungen auch einen nationalen Akzent. Aber dadurch, dass Sie als Tagungsort Wien und die Universität Wien gewählt haben, stellen Sie sich geradezu ostentativ mit einer an sich nationalen Thematik der internationalen Kritik, dem internationalen wissenschaftlichen Wettbewerb.

Ihre Tagung aber ist nicht nur eine Offerte zur Diskussion, sondern gleichzeitig eine Offerte, Sie und Ungarn näher kennenzulernen. Und die Internationalität als Element des Aufeinander-Eingehens beginnt damit, dass man die Gesichtspunkte derjenigen, die jenseits der Grenze sind, in die eigenen Gesichtspunkte miteinbezieht. Wie gerne und verständnisbereit wir das tun, beweist schon die Zusammensetzung des von österreichischer Seite gestellten Tagungspräsidiums: Drei Universitätslehrer — zwei Herren stammen aus Ungarn, einer aus Belgien. Und die Muttersprache aller drei ist ungarisch.

Zum Abschluss mein Wunsch für einen guten Verlauf der Tagung: In beiderlei Hinsicht, im Sinn der guten Nachbarschaft wie im Sinn der internationalen Herausforderung, wünsche ich Ihrem Symposium an der Universität Wien viel Erfolg.

*Csehák Juditnak, a Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa elnökhelyettesének
beszéde a II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus megnyitó ülésén,
1986. szeptember 1-én*

Tisztelt Elnök Úr!

Igen tisztelt Szövetségi Kancellár Úr!

Hölgyeim és Uraim!

A Magyar Népköztársaság Minisztertanácsa nevében köszöntöm a II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus minden résztvevőjét. Eredményes munkát és sok sikert kívánok e számunkra különösen fontos tudományág művelőinek, kultúránk barátainak. Megtisztelő feladatoknak teszek eleget, amikor tolmácsolom Lázár György kormányfő, a kongresszus védnökének üdvözlését, személyes jókívánságait.

A kongresszus Magyarországon kívüli megrendezése önmagában megerősíti Bo Wickman úr iménti szavait: a hungarológia immár valóban nemzetközi tudományág; művelőinek határozott törekvése a világkultúra kincseinek gazdagítása. Örömmel szolgál, hogy — nem kis részben az Önök tevékenységének köszönhetően — folyamatosan erősödnek e tudományág pozíciói.

Egyre több külföldi egyetemen oktatják a magyar nyelvet, és neves tudósok hungarológia iránti komoly érdeklődése garantálja a képzés színvonalát. Felbecsülhetetlen lehetőség a számunkra, hogy szervezetük tevékenysége révén, rendezvényeik segítségével irodalmunkat, egész kultúránkat — ellensúlyozandó a magunk természetes elfoglaltságát — idegen terepen, objektív vizsgára bocsáthatjuk, s így a tanulságokat következetesen, higgadtan hasznosíthatjuk.

Szilárd meggyőződésem, hogy a második kongresszus is számottevően járul hozzá a megélnéskült magyar irodalomtudomány és szöveggondozás gazdagodásához, kulturális múltunk értékeinek több szempontú, árnyaltos megítéléséhez. Kormányunk komoly erőfeszítéseket tesz a magyar kultúra és történelem emlékeinek feltárásáért, megóvásáért és tudományos feldolgozásáért, a nemzeti identitástudat fenntartásáért. Miként a múlt ismeretéből a jelenre is hasznos tanulságokat lehet levonni, úgy napjaink valóságának tanulmányozása, mai erőfeszítéseink számbavétele is gazdagíthatja a hungarológiai vizsgálódásokat. Ezért szorgalmazzuk, hogy nyissanak szélesebb ablakot a filológia örvendetesen erős épületén a jelenre, hogy fogadják jó szívvel a társtudományok képviselőit is. Bízunk abban, hogy Önök értik szándékunkat és támogatják törekvéseinket, hogy e téren is számíthatunk más országok tudósaira. Mindezeket is figyelembe véve nagyra értékeljük a hungarológusokat tömörítő Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság működését, nemzeti tudományaink nemzetközi méretű művelésére irányuló törekvéseit. Tőlünk telhető módon igyekezni fogunk a jövőben is ébren tartani, frissíteni a magyar kultúra, a magyar nép élete iránti érdeklődésüket.

Különösen örömről és meglepedésünkre szolgál, hogy a tanácskozásnak most éppen jószomszédunk, az Osztrák Köztársaság fővárosa adott otthont. A Magyar Népköztársaság kormányának köszönetét tolmácsolom a II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus megrendezéséért és a védnökség osztrák részről történt elvállalásáért dr. Franz Vranitzky úrnak, az Osztrák Köztársaság szövetségi kancellárjának. Ez a tudós-összejövetel nem a két állam közös rendezvénye, de magát a tényt, hogy Ausztria adott otthont a hungarológiával foglalkozó nemzetközi szervezet kongresszusának, kormányunk kifejezett baráti gesztusként, a magyar kultúra iránti érdeklődés és megbecsülés jeleként értékeli.

Országaink kapcsolata példamutató, gazdasági együttműködésünk kiegyensúlyozottan fejlődik és gyümölcsöző. Nem kevésbé fontos, hogy most a humán tudományok, a kultúra eszközeivel járulhatunk hozzá a mély történelmi gyökerű osztrák–magyar kapcsolatok ápolásához, gazdagításához. Meggyőződésünk, hogy az ilyen típusú, az élet megannyi területére kiterjedő együttműködés vonzó példaként szolgál a sok-sok évszázada összefonódott múltú, s hozzájárul a rokon vonásokban bővelkedő szomszéd kultúrák közös hasznú közeledésének gyorsításához.

Korunk történelmi parancsa a különböző társadalmi rendszerű országok békés egymás mellett élése, együttműködése jelenünk és jövőnk nagy kérdéseinek megoldásában. Könnyíti e hatalmas feladatok elvégzését, ha a tudósok, a kultúra képviselői is hozzájárulnak az országok közötti kapcsolatok erősítéséhez, könnyítik a valóságos és jelképes távolságok áthidalását, elmélyítik a békeszerető nemzetek egymás iránti megbecsülését.

Hiszem, hogy a nemzetközi enyhülés történelmi folyamatához szerény, de korántsem lebecsülendő mértékű hozzájárulás a II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus is, amelynek munkájához — újra hangsúlyozva kormányom jókívánságait — sok sikert kívánok.

*Rédei Károlynak,
a kongresszus előkészítő- és szervezőbizottsága elnökének megnyitó előadása
a II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson,
1986. szeptember 1-én*

Im Namen des Vorbereitungs- und Organisationskomitees des Zweiten Internationalen Kongresses für Hungarologie beehre ich mich den Bundeskanzler der Republik Österreich, Herrn Diplom-Kaufman Dr. Franz Vranitzky und den Bundesminister für Wissenschaft und Forschung, Herrn Univ.-Doz. Dr. Heinz Fischer zu begrüßen und möchte mich dafür bedanken, daß sie den Ehrenschatz unseres Kongresses übernommen und den Kongress mit ihren Ansprachen ausgezeichnet haben. Ich freue mich sehr, dass der Vorsitzende des Ministerrats der Ungarischen Volksrepublik, Herr György Lázár und der Minister für Kultur und Bildung der Ungarischen Volksrepublik, Herr Univ.-Prof. Dr. Béla Köpeczi ebenfalls den Ehrenschatz übernommen haben. Mein aufrichtiger Dank gebührt der Stellvertretenden Vorsitzenden des Ministerrats der Ungarischen Volksrepublik, Frau Dr. Judit Csehák für ihre Grussworte und dem Stellvertretenden Minister für Kultur und Bildung der Ungarischen Volksrepublik, Herrn Dr. Ferenc Rátkai, weiters seiner Exzellenz, dem Botschafter der Ungarischen Volksrepublik, Herrn Dr. János Nagy dafür, weil sie unseren Kongress mit ihrer Anwesenheit beehren. Im Namen des Vorbereitungs- und Organisationskomitees, sowie aller Teilnehmer erlaube ich mir dem Rektor der Universität Wien, Seiner Magnifizenz, Herrn Univ.-Prof. Dr. Wilhelm Holzabek und Herrn Univ.-Prof. Dr. Richard Plaschka für seine freundliche Begrüssung in Vertretung des Rektors unseren aufrichtigsten Dank auszusprechen. Wir sind dem Rektor der Universität Wien sehr dankbar dafür, weil er uns die Räume der Universität zur Veranstaltung des zweiten Hungarologenkongresses grosszügig zur Verfügung gestellt hat. Es ist eine grosse Freude für mich, alle Teilnehmer und Gäste unseres Kongresses herzlichst begrüßen zu können.

Die Hungarologie ist eine komplexe nationale Wissenschaft in Ungarn. Wie jede nationale Wissenschaft ist sie zugleich ein Bestandteil der universalen menschlichen Kultur. Der Zweck der Forschung und des Unterrichtes der Hungarologie ist u.a., die ungarischen geistigen Werte für die universale menschliche Kultur und Zivilisation zugänglich zu machen und sie auf diese Weise durch die ungarischen kulturellen Beiträge zu bereichern.

Das Generalthema des Zweiten Internationalen Kongresses für Hungarologie lautet so: Die ungarische Sprache, Literatur, Geschichte und Volkskunde in Wechselwirkung mit der Kultur der Donauvölker unter besonderer Berücksichtigung der beiden Jahrhundertwenden vom 18. zum 19. bzw. vom 19. zum 20. Jahrhundert. Die genaue Umgrenzung der Thematik war unbedingt notwendig. Dadurch wollten wir erstens sichern, dass die zum Ziele gesetzten Themenkreise der ungarischen Kultur in Wechselwirkung mit der Kultur der benachbarten Völker einer gründlichen und vielseitigen Untersuchung unterworfen werden. Mit der Bestimmung des Generalthemas wollten wir vermeiden, dass der Kongress durch eine Themenwahl nach Belieben – obwohl auch anderweitige Vorträge äusserst interessant sein dürften – in Uferlosigkeit mündet. Die Haupt- und Kurzvorträge umfassen die neuesten Forschungsergebnisse in den

genannten Disziplinen und Perioden mit Rücksicht auf die Kontaktgebiete der anderen Donauvölker. Aus diesem Grunde war Österreichs Hauptstadt, Wien als Sitz des Kongresses eine glückliche Wahl. Es muss nicht besonders betont werden, wie bedeutend die Vermittlerrolle Wiens für die kulturelle Entwicklung der Donauvölker war. Zur Zeit der Donaumonarchie – insbesondere in den Untersuchungsperioden unseres Kongresses – hat das Kulturleben Wiens auf die Entwicklung der ungarischen Sprache und Literatur eine positive fruchtbare Wirkung ausgeübt. Auch die westeuropäischen kulturellen Strömungen sind in erster Linie über Wien nach Ungarn gekommen. Aber dasselbe war der Fall auch mit dem kulturellen und zivilisatorischen Fortschritt der anderen Völker der Monarchie.

Der Zweite Internationale Kongress für Hungarologie wurde in Zusammenarbeit mit der Internationalen Gesellschaft für Ungarische Philologie organisiert. Die Gesellschaft ist im Jahre 1977 gegründet worden. Im Sinne ihres Statutes verfolgt die Gesellschaft folgende Ziele: „die wissenschaftliche Tätigkeit und die Öffentlichkeitsarbeit auf dem Gebiet der ungarischen Sprachwissenschaft, Literaturwissenschaft und Volkskunde zu fördern und die Arbeit der in diesen Disziplinen tätigen Wissenschaftler, Pädagogen und anderer Fachleute zu koordinieren und zu unterstützen“. Während ihres neunjährigen Bestehens hat sich die Internationale Gesellschaft für Ungarische Philologie durch ihre Organisationstätigkeit und ihre Publikationen zu einer lebenskräftigen Institution mit einer grossen internationalen Mitgliederzahl entwickelt. Heute sind Spezialisten für die ungarische Sprachwissenschaft und Literatur – häufig im Rahmen der Finnougristik –, weiters in kleinerem Masse für die ungarische Geschichte und Volkskunde in zahlreichen Ländern der Welt tätig. Ihre Arbeit wird von der Philologischen Gesellschaft zusammengefasst und mit Rat und Tat unterstützt.

Die internationale Heerschau der Forscher und Lehrer der Hungarologie kommt zum zweitenmal an die Reihe, diesmal nicht in Ungarn, sondern in Österreich. Die Organisation des zweiten Kongresses in Wien bringt das internationale Gepräge der Hungarologie gut zum Ausdruck. Der Kreis der Wissenschaftszweige der Hungarologie hat sich erfreulicherweise erweitert. Der erste Kongress für Hungarologie im Jahre 1981 umfasste – entsprechend den ursprünglichen Zielsetzungen der Internationalen Gesellschaft für Ungarische Philologie – die Fachgebiete ungarische Sprachwissenschaft, Literaturwissenschaft und Volkskunde. An dem jetzigen Kongress kommen auch andere Disziplinen, wie Geschichte, Kulturgeschichte, Soziologie und Soziographie – wenn auch in kleinerem Masse – zu Worte. Diese Themenerweiterung offenbart sich ja im Titel des Generalthemas unseres Kongresses und in den angekündigten Vorträgen. Diesen so ausgestalteten Sachverhalt als Tatsache angenommen, halte ich es für erwägenswert, dass die Internationale Gesellschaft für Ungarische Philologie in der Zukunft die Pflege auch dieser letzterwähnten Fachgebiete zu ihren Aufgaben zählt.

Da die beiden veranstaltenden Institutionen, die die Verantwortung für den Kongress auf sich genommen haben, für alle verehrten Teilnehmer bzw. Gäste nicht völlig bekannt sein dürften, erlaube ich mir sie hier kurz vorzuführen. Das Institut für Finno-Ugristik der Universität Wien wurde im Jahre 1974 gegründet. Die Studienrichtung Finno-Ugristik wurde an der Geisteswissenschaftlichen (früher: Philosophischen) Fakultät der Universität Wien eingerichtet. Im Rahmen unserer Studienrichtung können die Studenten in zwei Studienzweigen studieren: 1. Studienzweig Finno-Ugristik,

in welchem man sich nach zwei Schwerpunkten spezialisieren kann: finnougriſche bzw. ungarische Sprachwiſſenſchaft und ungarische Literatur; 2. Studienweig Ungariſch (Lehramt an höheren Schulen, d.h. an Mittelschulen und Gymnasien). Demgemäß erſtreckt ſich auch die Forſchungstätigkeit des Institutes auf die finnougriſche bzw. ungarische Sprachwiſſenſchaft und auf die ungarische Literatur. Das Öſterreichiſche Ost- und Südosteuropa-Institut wurde im Jahre 1958 mit der Zielſetzung gegründet, die wiſſenſchaftlichen Beziehungen zu Ost- und Südosteuropa zu fördern. Auſſer den gegenwartsbezogenen Aufgaben erſtreckt ſich der Arbeitsbereich des Institutes auf Forſchungsprojekte, Publikationen, Information und Dokumentatiton, Sprachausbildung und internationale wiſſenſchaftliche Zusammenarbeit. Die wiſſenſchaftliche Zusammenarbeit umfasst wiſſenſchaftliche Institute im In- und Ausland, Kulturinstitute osteuropäiſcher Länder in Wien und internationale Organisationen wie z.B. UNESCO.

Dieſer Kongreſſ ist eine groſſe Heerſchau der Hungarologen: rund 360 Wiſſenſchaftler aus 22 Staaten nehmen an dieſer Tagung teil. 160 Teilnehmer haben Vorträge zu den Plenar- und Sektionssitzungen angemeldet.

Nun fängt der Zweite Internationale Kongreſſ für Hungarologie ſeine Arbeit an. Hoffentlich ſind alle Bedingungen dazu gegeben, daſſ wir während des Kongreſſes neue Ergebnisse aufzeigender Vorträge und lebhafter Diskuſſionen teilhaftig werden. Im Namen des Vorbereitungs- und Organisationskomitees begrüſſe ich Sie, verehrte und liebe Kollegen, noch einmal herzlichſt und wünſche Ihnen viele wiſſenſchaftliche Erfolge und einen ſchönen, unvergeſſlichen Aufenthalt in Wien.

A II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson elhangzott előadások

- ALEXA Károly (H): Világkép és novellaforma a 19–20. század fordulóján
- ANDERSEN BJØRN Zsuzsanna (DK): A magyar századforduló művelődéstörténetének néhány vonása a kritikai folyóiratok tükrében
- ANDRÁSFALVY Bertalan (H): Györffy István közművelődési eszméi
- BACHÁT László (H): Nyelvváltozatok a 19–20. század fordulóján
- BALASSA Iván (H): Volkskultur in Ungarn im Vergleich zur Kultur der Nachbarvölker
- BALASSA Péter (H): Probleme der ungarischen Prosa des 20. Jahrhunderts
- BANÓ István (H): Népdalszövegeink poétikai grammatikájához
- BÁRTH János (H): A kalocsai népművészet magyar jelképpé formálódásának folyamata
- BÉCSY Tamás (H): A Duna-völgyi népek rajza a 19–20. század fordulójának magyar drámairodalmában
- BENKŐ Loránd: Elméleti törekvések a magyar nyelvtudományban a felvilágosodás korában
- BIRNBAUM, Marianna D. (USA): A magyar szecesszió néhány kérdéséhez
- BÍRÓ Ferenc (H): A nemzet-, nyelv- és irodalomfogalom alakulása a 18. század végén
- BITSKEY István (H): Johann Ladislaus Pyrker und die europäische Literatur
- BOBA, Imre (USA): Uses and abuses of a historical narrative: the case of Anonymus, *Belae regis*
- BODNÁR György (H): A „mese” halála avagy lélekvándorlás a századforduló magyar elbeszélésében
- BOJTÁR Endre (H): A nemzeti kérdés és a filológia Közép- és Kelet-Európában
- BOKOR József (YU): A nyelvtudomány szerepe a nemzeti kultúra fejlődésében a 19–20. század fordulóján
- BOROS Judit (H): A népművészet és a „Grand Art” viszonya az erdélyi képzőművészetben
- BÖHM, Orsolya (A): Die Literatur und Kultur Ungarns im Spiegel der wiener Zeitschriften (1800–1820)
- BÜKY Béla (H): Fortleben der Sprachphilosophie des „Wiener Kreiss” in Ungarn
- CAVAGLIÀ, Gianpiero (I): Hazafiság és irodalom. Megjegyzések egy századeleji vitához *Ignotus* körül
- CAZELLES, Nicolas (F): A műballada, egyetemes műfaj. Arany Jánossal a Duna mentén
- CESNAKOVÁ, Milena (CS): Die Entwicklung des Theaters auf dem Gebiet der heutigen Slowakei zur Zeit der Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert
- CINDORI, Marija (YU): Magyar és német témák a szerb irodalmi folyóiratokban (1895–1918)
- CORRADI MUSI, Carla (I): A fa kultuszának hagyománya a magyar és germán népeknél

- CYGIELSKA-GUTTMAN, Elzbieta (PL): Szecessziós elemek a lengyel és magyar irodalomban
- CSÁKY, Moritz (A): Historisch-literarische Wechselbeziehungen zwischen Ungarn und Österreich an der Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert
- CSAPODY Miklós (H): Program és nemzedék a két háború közötti erdélyi magyar közéletben: az Erdélyi Fiatalok ideológiája
- CSETRI Lajos (H): A nyelvújítás korának irodalomszemlélete
- CSIRPÁK Emil (H)—GORDEJEV, Fedor Ivanovič (SU): Pozdnie iranizmy v vengerskom i vostočno-finnougorskich jazykach
- CSÜRÖS Miklós (H): Tendenciák a magyar irodalmi népiesség történetében a 19–20. század fordulóján
- DERÉKY Pál (A): A magyar irodalmi avantgarde fogadtatásának kezdetei
- DI FRANCESCO, Amedeo (I): Metastasio és a magyar költői nyelv a 18. század második felében
- DÖMÖTÖR Ákos (H): Das ungarische Predigtexempel im 18.–19. Jahrhundert
- DUNG, Truong Dang (VN): A 19. századi magyar irodalmi népiesség tanulságai
- ÉDER Zoltán (H): Hon- és népmismeret a 18. század végén az első magyar nyelvű útikönyvben
- EÖRY Vilma (H): Mondatszerkezeti sajátosságok a századelő prózájában
- ERDÉLYI Zsuzsanna (H): A magyar archaikus népi imádságok párhuzamai a Duna menti népek szakrális hagyományában
- ERDŐDY Edit (H): A magyar dráma a századfordulón
- FÁBIÁN Pál (H): Die sprachlichen Grundlagen der Stilrichtungen am Anfang unseres Jahrhunderts in Ungarn
- FAZEKAS Tiborc (BRD) Soziologische Aspekte in der ungarischen Dialektforschung
- FEHÉR Erzsébet (H): Az avantgarde eposz műfaji előzményei a századvég magyar irodalmában
- FEJÓS Zoltán (H): A népművészet divatjának korszakai
- FERDINANDY, Miguel de (USA): Systematische Einordnung der ungarischen Literatur
- FRIED István (H): Erscheinungsformen literarischer Strömungen, Wechselwirkungen und Kontakte bei den Völkern des Donauraumes
- FUTAKY István (BRD): Die Universität Göttingen und ihre Studenten aus dem Karpatenraum im 18. und 19. Jahrhundert
- FÜREDI Mihály (H): The role of frequency dictionaries in the Hungarian culture
- GABRIEL, Astrik L. (USA): Die Universitäten Wien und Paris und ihre ungarischen Studenten
- GALAMBOS Ferenc Iréneusz (A): A nyelvtudomány és a népművészet szerepe a nemzeti kultúra megtartása és elmélyítése terén Burgenlandban
- GERGELY Katalin (H): A paraszti polgárosodás a népi öltözködésben – a népviselet átalakulása, a paraszt-polgár öltözet megjelenése
- GEYER, Ingeborg (A): Ungarischer Wortschatz in der Wiener Umgangssprache
- GINTER Károly (H): A szétszórtságban élő magyarok nyelvi tudata
- GÖMÖRI György (GB): Szecessziós elemek Határ Győző drámaiban
- GÖRÖMBEI András (H): A folklór szerepe Nagy László költészetében

- GRÁFIK Imre (H):** Hajósvállalkozók a Duna mentén a 19. század közepén
- GUNDA Béla (H):** Die ungarische Volkskultur in der Kulturentwicklung Mitteleuropas
- GUSZEV, Jurij (SU):** A magyar irodalom fogadtatása a szocialista országokban, és annak előzményei
- GUTAY László (USA):** A nukleáris láncreakció és az osztrák–magyar kulturális hagyományok
- HAJDÚ Mihály (H):** Német hatások a 18–19. századi magyar népnyelvben
- HANGAY Zoltán (H):** Tudomány, művelődés és a középiskola a 19. század végén
- HANZELI, Victor E. (USA):** Gyarmathy Nyelvmesterének metanyelvéhez
- HARASZTI György (H):** Neue Quellen zur Befreiung der Stadt Ofen im Jahre 1686
- HASELSTEINER, Horst (A):** Schule und Bildung in Ungarn im Zeitalter des Dualismus
- HOLL Béla (H):** Geschichtsunterricht in der ungarischen Piaristengymnasien an der Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert
- HORVÁTH Károly (H):** A szimbolikus-filozofikus költemény a kelet-európai irodalmakban. (Mickiewicz, Krasiński, Lermontov, Madách, Eminescu, Vrchlicki)
- HORVÁTH Mária (H):** Nyelvi kölcsönhatások Ausztria és Magyarország között a Monarchia idején
- HORVÁTH Terézia (H):** A magyar és a szomszéd népek paraszti ékszerkultúrájának néhány jellemvonása a 19–20. század fordulóján
- HUSOVÁ, Marcela (CS):** Karel Šarlik, a Nyugat íróinak első cseh közvetítője
- JAKÓCS Dániel (H):** A magyar kultúra recepciója Bulgáriában 1878–1914 között
- JÓZSEF Farkas (H):** Die nationale Frage in der ungarischen Literatur zur Zeit der Auflösung der Monarchie
- JUHÁSZ Dezső (H):** Nyelvjárásismeret a századfordulón
- KAJTÁR Mária (H):** Die Publizistik im ersten Jahrzehnt des 20. Jahrhunderts in Österreich und Ungarn
- KÁLMÁN Béla (H):** Sprachwissenschaft und Nationalbewusstsein zur Wende des 18.–19. Jahrhunderts
- KÁLMÁN C. György (H):** A magyar avantgarde költészet kezdeteiről
- KÁNTOR Lajos (R):** Kísérlet a „híd-szerep” érvényesítésére Erdélyben a két világháború között
- KÁRPÁTI, Paul (DDR):** Jókai 1870–75 közötti német fogadtatása
- KÁFER István (H):** Magyar sztereotípiák az 1867–1918 közötti szlovák irodalomban
- KEMÉNY Gábor (H):** Életérzés és stílusforma Krúdy Gyula „bécsi” regényeiben
- KENYERES Zoltán (H):** A Nyugat indulása a közép-európai századforduló tükrében
- KERÉNYI Ferenc (H):** A magyar színjátszás eszmei és gyakorlati tájékozódása a 18–19. század fordulóján
- KESZTYÚS Tibor (BRD):** Die Bedeutung der „Göttingischen Gelehrten Anzeigen” für die Kultur und Geistesgeschichte der Donauvölker 1739–1812
- KIRÁLY István (H):** Lukács György és a nemzeti kérdés
- KISBÁN Eszter (H):** Nahrungskultur: zwei Perioden des Wandels (um 1800 und 1900)
- KISS Gy. Csaba (H):** Kontext der ungarländischen Literaturen am Anfang des 20. Jahrhunderts

- KISS Jenő (H): Österreichisch–ungarische Kontakte im Spiegel der Lehnwörter west-ungarischer Dialekte
- KISS Mária (H): A népi kultúra alakulása különös tekintettel a magyarországi Duna menti délszlavok szokásaira
- KÓKAY György (H): Die Bedeutung der Wiener Publizistik für die aufgeklärte ungarische Kultur am Ende des 18. Jahrhunderts
- KOKLA, Paul (SU): Die Sprachneuerung in Ungarn, Estland und Finnland
- KÓSA László (H): Hungarocentrizmus és „Kis-Európa eszme” a magyar néprajzban
- KOVÁCS Béla (H): A Brassói Lapok és a nemzetiségi kérdés
- KOVÁCS Éva (H): Az ismétlés mint szövegszervező erő és stiláris eszköz egy korai Csáth-novellában
- KOVÁCS Ferenc (H): Die Ausbildung der ungarischen linguistischen Terminologie
- KOVÁCS László (CS): Diglossia – a nyelvjárások és a köznyelv viszonya nemzetiségi környezetben
- KÖNNYŰ, Leslie (USA): A magyar vers angol fordításának problémái
- KÓSZEGHY Péter (H): A „népiesség” fogalma az irodalomtudományban
- KRÍZA Ildikó (H): A ponyvairodalom és a színhagyomány kapcsolata a parasztság körében a 19. században
- KÜLLŐS Imola (H): Paraszti írásbeliség: a folklór új formái
- LÁNG Gusztáv (H): Bölcelet és poétika
- LEHTINEN, Ildikó (SF): A népviselet és a nemzeti öntudat kapcsolata
- LENGYEL Béla (H): Karl Kraus und Ungarn
- LÉTAY Miklós (H): Vándoriparosok és vándorkereskedők a Duna mentén a 19. században
- LŐRINCZY Huba (H): A szecesszió a századforduló magyar epikájában, különös tekintettel Ambrus Zoltánra
- LUKÁCS László (H): A székesfehérvári iparosok etnikai és kulturális problémái a 18–19. században
- MÁDL Antal (H): Die Wende vom 18. zum 19. Jahrhundert und ihre literarische Ausstrahlung in Wien bzw. Pest-Buda bis zur Revolution 1848
- MARGÓCSY István (H): Eszmetörténeti és irodalomszemléleti problémák a magyar nyelvújítás hátterében
- MAVIUS, Götz (BRD): Dénes von Pázmándy, Abgeordneter und Präsident des Abgeordnetenhauses, und seine Einstellung zu den nichtmagyarischen Minderheiten in Ungarn unter besonderer Berücksichtigung seines Ausgleichentwurfs 1849
- MELCZER Tibor (H): Babits Mihály felfogása a magyar nemzeti kérdésről és az Osztrák–Magyar Monarchiáról 1919-ig
- MIKES Melánia (YU): Der Beitrag der ungarisch–serbokroatischen kontrastiven Sprachforschungen zur Sprachkultur der ungarischen Nationalität in Jugoslawien
- MIKÓ-KÉKES Marianne (H): Márton József bécsi működése
- NAGY Gábor (H): Sprachliche Idealvorstellungen zur Zeit der Jahrhundertwende
- NAGY Ilona (H): Kálmány Lajos és a századforduló mitológiai irányzatai
- NAGY János (H): Vörösmarty nemzettudata. („Legszentebb vallás: haza s emberiség”)
- NAGY Miklós (H): Grillparzers Rezeption in Ungarn

- NAJDENOVA, Jonka (BG): A bolgár–magyar kapcsolatok jellegének és korszakolásának kérdése (különös tekintettel a bolgár–magyar irodalmi kapcsolatokra a 19–20. században)
- NÉMETH G. Béla (H): Impressionismus und Symbolismus in der Lyrik der Jahrhundertwende in der österreichischen und ungarischen Literatur
- NÉMETHI SARGINA Ludmilla (H): A bécsi szecesszió és századeleji irodalmi-művészeti irányzatainak magyar, cseh, lengyel és orosz variánsai
- NORVIK, Piret (SU): Zu den ungarisch–estnischen Literaturbeziehungen an der Wende zum 20. Jahrhundert
- OLSVAI Imre–MÓSER Zoltán (H): Páva-dallamok, páva-motívumok. Szöveg és daltam: Kelet és Nyugat találkozása
- ÓNODI László (H): Einige Aspekte der ungarischen und österreichischen Literatur um die Jahrhundertwende (19.–20. Jahrhundert)
- ÖRDÖG Ferenc (H): Az első magyarországi népességösszeírás (1725–1771) névtudományi, művelődés- és nyelvjárástörténeti hasznosításáról
- ÖTVÖS Péter (H): Die popularphilosophische Rezeption der Wiener Aufklärung in Ungarn am Ende des 18. Jahrhunderts
- PÁL Lajos (H): „Der dritte Weg” bei Eötvös und die Nationalitätenfrage in den 60er Jahren des 19. Jahrhunderts
- PÁLL István (H): Ház- és lakáskultúra az Észak-Tiszántúlon a 19–20. századfordulón
- PÓK Lajos (H): Die ungarische Sezession und Europa
- POMOGÁTS Béla (H): A nemzeti kérdés és a magyar–román kapcsolatok ügye az erdélyi magyar irodalomban a 20. század elején
- RÁKOS Péter (CS): Nemzeti kérdés, irodalom, irodalomtudomány Ady kapcsán
- RESS Imre (H): Die Ergebnisse der Hungarica-Erschliessung im Österreichischen Staatsarchiv
- SÁRKÖZY Péter (I): Az olasz arkádikus klasszicizmus hatása a 18. század végének közép-európai kultúrájára
- SCHÖPFLIN Gyula (GB): Irodalom a száműzetésben
- SCHUBERT, Gabriella (BRD): Die Rolle der Kleidung in den Nationalbewegungen der Donauvölker
- SEIDLER, Andrea (A): Das Pressewesen in Wien, Pressburg und Pest in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts
- SELMECZI KOVÁCS Attila (H): Wechselbeziehungen zwischen österreichischer und ungarischer bäuerlicher Gerätekultur
- SIEROSZEWSKI, Andrzej (PL): Magyarország és Közép-Európa Németh László gondolati rendszerében
- SIVIRSKY, Anton L. (NL): Magyar folklór vagy német romanticizmus?
- SOMOS Béla (H): Mit tudnak az afrikai és ázsiai diákok Közép-Európa történelméről
- STIER Miklós (H): Die National- bzw. die Nationalitätenfrage in der Theorie und Praxis des Austromarxismus und der Sozialdemokratie Ungarns um die Jahrhundertwende
- SZABÓ Zoltán (H): Nemzeti nyelv, nemzeti irodalom (Vörösmarty, Czuczor, Verseghy stb. nyelvtanai)

- SZABÓ-TÖRPÉNYI Ádám István (H):** Die Rolle der Sprachwissenschaft für die Entwicklung der nationalen Kulturen in Rumänien
- SZABOLCSI Miklós (H):** A későszimbolizmus a magyar és az osztrák irodalomban
- SZAKOLCZAY Lajos (H):** Sinkó Ervin bécsi folyóirata: a Testvér
- SZALADZE Manana (H):** Magyar irodalom Grúziában
- SZATHMÁRI István (H):** A magyar irodalmi és köznyelv a 20. század fordulója körül
- SZÁVAI János (H):** Die Wien–Budapest Verbindung in der ungarischen Selbstbiographie
- SZEGEDY-MASZÁK Mihály (H):** Musil und Ottlik
- SZÉKELY András Bertalan (H):** Dunai patriotizmus és közgondolkodás. Egy eszme útja a huszadik században
- SZÉLES Klára (H):** A modern magyar líra születéséről egy irodalomtörténeti hipotézis alapján
- SZILÁGYI Ferenc (H):** A „Nationalcharakter” fölfedezése és ismérvei 18–19. századi kultúránkban
- SZILI Katalin (H):** Magyar nyelvkönyvek szlovák ajkúaknak a XIX. század első felében
- SZÓKE György (H):** Bécs–Budapest, Freud–Ferenczi: a pszichoanalízis kisugárzása a magyar szellemi életre
- SZÖRÉNYI László (H):** Bécs szerepe Krúdy életművében
- TAMÁS Attila (H):** Die Dichtung Dezső Kosztolányis und die österreichische Dichtung
- TARNAI Andor (H):** Latinság és magyarnyelvűség a 18. századi Magyarországon
- TÁTRAI Zsuzsanna (H):** Osztrák–magyar interetnikus kapcsolatok a jeles napi szokásokban
- TOMIŠ, Karol (CS):** A magyar irodalom fogadtatásának időszakai a 20. századi szlovák irodalomban
- TÓTH Emília (H):** A magyar kultúra hatása egy nemzetiségi falu népdalkincsére
- TOTOSY de ZEPETNEK, Steven (CDN):** Das Bild der Gesellschaft bei Theodor Fontane und Lajos Tolnai
- TVERDOTA György (H):** Németh Andor és Bécs
- UJVÁRY Zoltán (H):** Párhuzamok és kapcsolatok a magyar és az osztrák népi színjátásban
- VAJDA György Mihály (BRD):** Wien als Geburtsstätte von Literaturen um die Wende des 18. zum 19. Jahrhundert
- VÉGH József (H):** Ergebnisse und wissenschaftliche Fragen der neueren ungarischen Orts- und Flurnamenssammlung
- VEREBÉLYI Kincső (H):** Ist die volkstümliche bildende Kunst eine der Quellen der nationalen Kultur?
- VOIGT Vilmos (H):** Die Wiener Triade der ungarischen Sagen- und Märchenforschung im 19. Jahrhundert
- VÖRÖS Ottó (H):** A helynévadás gyakorlata a magyar–német–délszláv nyelvhatáron
- VU NGOC, Cấn (VN):** Petőfi kapcsolata a magyar folklórral és verseinek fordítási problémái.
- WÉBER Antal (H):** Pest und Wien in der Zeit der Aufklärung
- ZAICZ Gábor (H):** Der Etymologe József Budenz

*Berend T. Ivánnak, a Magyar Tudományos Akadémia elnökének zárszava
a II. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszuson,
1986. szeptember 5-én*

A második Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus a végéhez érkezett. Valóságos mérleget vonni a több napon át, sok szekcióban folyó szakmai munkáról, az előadások és viták gazdag anyagáról nyilván csak a későbbiekben lehet majd. Erre egyetlen ember sem vállalkozhat, de a társaság vezetőségének, a szekciók vezetőinek közreműködésével feltétlenül érdemes lesz elemezni a tanácskozás szakmai munkáját. Az impozáns, gazdag program és személyes tapasztalataim is azt mutatják azonban, hogy a kongresszus rendkívül hasznos és fontos volt, s munkájából máris levonhatunk tanulságokat.

Mindenekelőtt azt szeretném hangsúlyozni, hogy a társaság munkájának és a megrendezett kongresszusoknak, mint a jelenleginek is, talán legfőbb küldetése az, hogy a magyar történelemmel, irodalommal, nyelvészettel és folklórral foglalkozó kutatók és oktatók – dolgozzanak bár Magyarországon, a Magyarországgal szomszédos és esetenként nagyobb magyar közösségekkel rendelkező országokban, de szerte a világon, mintegy harminc országban – közös fórumokon találkozhassanak, oszthassák meg gondolataikat, s ismerkedhessenek meg egymás kutatási eredményeivel. Mindez nyilvánvalóan segíti és újabb ösztönzésekkel mozdítja elő a kutatásokat és a jelzett témák oktatását is.

Ennél azonban jóval többről van szó. A most lezáruló kongresszus esetében mindenekelőtt azt szeretném hangsúlyozni, hogy a tanácskozás szakmai szervezői kiválóan választották meg a témát – „A magyar nyelv, irodalom, történelem és néprajz a Duna-völgyi népek kultúrájával kölcsönhatásban, a XVIII–XIX. és a XIX–XX. század fordulóján” –, és ezzel megfelelő keretet adtak a térségben élő népek kultúrhistoriai folyamatainak összehasonlító vizsgálatára.

Jól ismert, hogy a térség népeinek történeti, nyelvi és művészeti fejlődése rendkívül sok kölcsönhatást és hasonlóságot mutat. A kongresszus által vizsgált évszázadban talán mindenekelőtt azt, hogy a történelemmel, nyelvvel és művészetekkel való foglalkozás elsődlegesen politikai tartalmat nyert és a nemzetépítés meghatározó fontosságú eszközévé vált. Az érintett népek esetében ugyanis a polgári átalakulás gyengesége, a gazdasági-társadalmi fejlődés elmaradottsága a nemzetfejlődés súlyos zavaraival járt együtt. Nem jöhettek létre azok a Nyugatról jól ismert államnemzetek, amelyek az egyetlen államkeretben élő népek etnikai, vallási stb. különbségei fennmaradása ellenére egységes nemzeté integrálták az egyazon államkeretben élő népeket.

A társadalmi-gazdasági integráció elmaradása vagy gyengesége a nemzetfejlődés szempontjából a széttagoltság vagy éppen a soknemzetiségű államkeretek közé történő kényszerű illeszkedés következményeivel járt. A lemaradás és fenyegettetés veszélyérzete a XVIII–XIX. század fordulójától így termelte ki azokat a törekvéseket, melyek a kultúrához és történelemhez fordulva, esetenként a nemzeti nyelv megteremtését is, de

mindenképpen megújítását vállalva a kulturális elemekből törekedett pótolni a nemzetépítés hiányzó feltételeit. Herder és Fichte, a cseh, szlovák, magyar, horvát, szerb és román nyelvújítók, a nemzeti történetírás megalapozói, a nemzeti akadémiák létrehozói, a nemzeti zene és színjátszás úttörői a nemzeti küldetés jegyében tevékenykedtek, s a később Friedrich Meinecke által megfogalmazott programon, a kultúrnemzet megteremtésén fáradoztak, hogy ennek révén az államnemzetté szerveződés folyamatait alapozzák meg.

Érdemes emlékeztetni rá, hogy a kongresszus által átfogott tudományterületek szerepét, a nyelv, a történetírás, a művészetek funkcióját e térség nem egy népének esetében, és a magyarság összefüggésében is, ma is sokan ebben a hagyományos nemzetépítő értelemben fogják fel. Sokan éppen ebben az összefüggésben beszélnek nemzeti tudományokról, s különböztetik meg a matematika, biológia, kémia stb. nemzetközi diszciplínáit a történelem, a nyelvtudomány, az irodalomtörténet stb. nemzeti tudományaitól. Ebben az értelmezésben ez utóbbi tudományok egyik legfőbb feladata a nemzeti tudat formálása, a nemzeti azonosságtudat építése, erősítése. Aligha vitatható, hogy a történeti fejlődés sajátos menetében e hagyományos funkció változatlanul megfigyelhető tudományágaink esetében.

E tanácskozás jelentősége abban is rejlik, hogy hozzájárult a XIX. századi értelmezések meghaladásához. A társadalomtudományok fejlődése ugyanis – ha évszázadokkal később is következett csak be a tudománnyá válás természettudományokra emlékeztető folyamata – jócskán meghaladta a nemzetépítés hagyományos politikai töltetét, sőt bizonyos értelemben megszüntette a „nemzeti tudomány” értelmezés lehetőségét is. A társadalomtudományok ugyanis, ha megrekednek a nemzeti keretek között, s nem élnek a nemzetközi összehasonlítás alapvető módszerével, ha a nemzeti folyamatokat nem az egyetemes folyamatok összefüggés-rendszerében vizsgálják, provinciálisak maradnak és képtelenné válnak a valóság feltárására. Az ilyen jellegű nemzeti beszűkülés a társadalomtudományok tudományosságát teszi kérdésessé, és konzerválja a romantikus megközelítéseket, a mítoszok uralmát az értelmezésben. A korszerű társadalomtudomány ugyanúgy internacionális és oszthatatlan, amint a fizika és a kémia, vagy a matematika és az orvostudomány.

Sajnos, nem állíthatom, hogy a második Nemzetközi Hungarológiai Kongresszus már maradéktalanul ennek jegyében dolgozott volna, de rendkívül biztatónak tartom, hogy már a téma megjelölésével, a szekcióülések megszervezésével eleve a „nemzeti tudományok” nemzetköziesítésének igényével lépett fel.

A Duna-völgyi összefüggések középpontba állításával a kongresszus fontos, felelevenítésre érdemes hagyományokat ápol. Ahogyan az első szekció ülésén A. Sieroszewski lengyel kollégánk előadása felidézte, Németh László e térség népei tejtěstvérségéről beszélt és egymás jobb megismerésének programját fogalmazta meg. Bojtár Endre utalt arra, hogy a kizárólag magyarországinak tekintett jelenségek gyakran milyen kísérteties hasonlósággal játszódtak le a szomszédos népeknél is. Ez a két előadás is felhívta tehát a figyelmet az összehasonlító vizsgálatok fontosságára, hiszen a választott két századfordulón izgalmasan követhetjük nyomon a Duna-völgyi népek jellegzetesen megkésett, de ebben a korszakban mégis félig-meddig sikeres modernizálási folyamatait. A kultúrtörténeti elemzés különösen alkalmas annak bemutatására, hogy a gazdaság változatlan viszonylagos elmaradottsága és a meginduló modernizálással is

összefüggő társadalmi feszültségek fellépése a félig sikeres, félig kudarcos gazdasági, társadalmi és politikai modernizáció és az ennek alapján még a XIX–XX. század fordulóján is jellegzetes perifériális elmaradás egyáltalán nem állt ellentétben, sőt éppen forrása volt a világszínvonalú kulturális teljesítményeknek.

És éppen a történelem és az emberi cselekvés különböző szféráinak együttes vizsgálata az a további mozzanat, amelyet e kongresszus fontos küldetésének tartok. Az elhangzott előadások a társadalomtudományi diszciplínák egész sorát képviselték, sőt esetenként kapcsolták is össze. A rendező elv, amely nyelvészeti vagy történeti, néprajzi vagy irodalomtörténeti témát összefogott, csupán az volt, hogy az említett tudományágak a magyarságot és Magyarországot, illetve a magyarságnak a szomszédos népekkel fennálló kapcsolatait vizsgálta. A tudományos kongresszusok történetében tehát ritka, interdiszciplináris megközelítés érvényesült. Ebben látom a mostani tanácskozás további kutatásokat ösztönző hasznát. Egyébként a hungarológia fogalmával vitám lenne. Hungarológia mint tudományos diszciplína – a biológia, a pszichológia vagy a szociológia értelmében – nyilvánvalóan nem létezik. Hasznos azonban a „hungarológia” egyfajta komplex, a különböző társadalomtudományi ágak közötti integrációt előmozdító, egyfajta történelmi totalitást célul kitűző értelmezése. A kongresszus, miközben léteivel önmagában is sokat tett e komplexitás érdekében, természetesen csak a kezdő lépéseket jelentette. Csupán az előadások témáinak, címeinek áttekintése is mutatja: még legtöbbször hiányzott az összekapcsoló, szintetizáló vizsgálat, hiányzott a társadalmi cselekvés különböző szféráit összekötő történelem, s a különböző tudományterületek megközelítései leggyakrabban csak egymás mellett futottak különböző szekciók keretei között.

Ez fontos tanulság lehet a következő időszak feladatainak megjelölésében, a következő kongresszusig előttünk álló évek kutatási feladatainak meghatározásában. Nem lehetünk azonban türelmetlenek, hiszen fiatal, alig néhány év óta működő társaság mindössze második kongresszusát zárjuk. A ma még jócskán fellelhető gyengeségek mellett elsősorban azokat az elemeket érdemes erősíteni, azokat a törekvéseket felkarolni, amelyek a magyarság kultúrhistóriájának feltárását és annak nemzetközi összefüggéseit segítik jobban megérteni.

A Magyar Tudományos Akadémia, mint eddig, a jövőben is feladatának tekinti, hogy lehetőségei, keretei között segítse és támogassa e fontos munkát.